

УДК 339.13:338.43

*О.М. ШПИЧАК, доктор економічних наук, професор, академік НААН,
завідувач відділення ціноутворення, інфраструктури ринку
та розвитку наукових інновацій*

*О.В. БОДНАР, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні в контексті купівельної спроможності населення

Постановка проблеми. Згідно з Доповіддю про людський розвиток на 2013 рік, яка щороку готується в межах Програми розвитку ООН (ПРООН), Україна за рівнем людського розвитку серед 187 країн перебуває на 78 місці. Цей показник визначається за трьома складовими: здоров'я і довголіття, доступність освіти та гідний рівень життя. Для його розрахунку використовується розмір валового національного доходу (ВНД) на душу населення (у доларах за паритетами купівельної спроможності), за яким Україна перебуває на 99 місці у світі [1]. Визначення ємності внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні є одним із державних параметрів реалізації політики належного рівня забезпечення здоров'я, тривалості життя населення й виявлення внутрішніх резервів для інвестування вітчизняного агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства присвячені праці наукових колективів ННЦ „Інститут аграрної економіки” [2-4], Державної установи “Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України”

[5], Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана [6], Національного університету біоресурсів і природокористування України [7], ГНУ Всероссийский НИИ економіки сільського господарства РАСХН [8], Львівського державного університету внутрішніх справ [9] та інших [10, 11]. Проте в сучасних умовах низької купівельної спроможності населення проявляються особливості формування ємності внутрішнього ринку, які вимагають подальшого її дослідження.

Мета статті – оцінити фактичну ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства України з урахуванням ринкової й позаринкової сфери обігу продукції, а також визначити ємність ринку для забезпечення мінімальних та раціональних норм споживання, в тому числі з урахуванням частки витрат на харчування поза домом на рівні європейських країн. Це дасть змогу виявити внутрішні резерви для залучення інвестицій у вітчизняний агропромисловий комплекс. Розрахувати орієнтовний розмір заробітної плати, який би забезпечував споживання на рівні раціональних норм і витрати на харчування поза домом на рівні європейських країн.

Виклад основних результатів дослідження. Нині низька купівельна спроможність населення в Україні не забезпечує гідний рівень життя. Це зумовлює низьку єм-

ність вітчизняного ринку й високий ступінь його вразливості від навіть відносно невеликих змін роздрібних цін на продукти харчування, що призводить до соціальних збурень. Останнє викликано тим, що в сімейному бюджеті пересічного жителя України витрати на продукти харчування останніми роками становлять близько 53 %, тоді як у Німеччині – відповідно 9,8, США – 11, у Польщі – 20 %.

Рівень цінової доступності у нашій країні низький, станом на лютий 2013 року заробітна плата була вищою лише проти Молдови. У розвинутих країнах світу порівняно з Україною вона вища у кілька разів. Так, у Франції, США, Чехії на відповідну місячну зарплату за роздрібними цінами можна купити молока – до 7 разів більше, свинини – до 10, яловичини – до 8, м'яса птиці (тушка) – до 5, пального – до 11 разів порівняно з Україною (табл. 1).

1. Рівень місячної заробітної плати та порівняння купівельної спроможності населення окремих країн світу (лютий 2013 р.)

Країна	Рівень середньої заробітної плати		Молоко	Яловичина	Свинина	М'ясо птиці (тушка)	Дизельне паливо, л
	дол. США на місяць	% до України					
Україна, кг	422,5	100	480,1	59,5	73,6	156,5	335,3
Кількість продукції, яку можна купити на заробітну плату в країнах, у % до України							
Білорусь	553,5	131,0	240,2	195,5	170,9	113,7	168,4
Казахстан	670	158,6	148,5	154,2	154,3	127,0	199,8
Молдова	289,6	68,5	71,0	86,7	77,8	61,7	61,7
Росія	1155,5	273,5	214,9	234,3	216,3	193,8	331,3
Німеччина	3355	794,1	678,4	531,9	795,5	595,6	505,3
Франція	2689	636,4	746,8	376,7	501,3	392,3	417,7
Чехія	1270	300,6	281,4	256,9	335,9	277,0	199,3
США	4400	1041,4	377,1	826,1	1058,1	482,3	1121,6

Примітка: середні споживчі ціни та середня заробітна плата в Україні наведені за лютий 2013 р. за даними Державної служби статистики; роздрібні ціни й рівень заробітної плати в інших країнах світу надані посольствами України у зазначених країнах станом на лютий 2013 р.

Середній курс НБУ за лютий 2013 р. – 7,993 грн за 1 долар США

При цьому рівень споживання м'яса і м'ясопродуктів, молока та молокопродуктів, риби й фруктів в Україні не досягає раціональних норм харчування (молоко на 46 %, м'ясо – 38, фрукти – 42, риба – 33 %), а по хлібу та картоплі перевищує їх (табл. 2). Така ситуація є результатом великої різниці у вартості одиниці енергетичної цінності споживаних продуктів. Найдешевшими за енергетичною вартістю у 2011 році були олія – 1,6 грн за 1000 ккал, хліб і хлібопродукти – 3 грн, найдорожчою – риба та рибопродукти – 32,1 грн, плоди – 18 грн.

Складність ситуації з купівельною спроможністю населення України проявляється не лише вказаними причинами, а й великою диференціацією споживання продуктів харчування між групами населення відповідно розміру середньодушових загальних дохо-

дів. Так, у 2011 році різниця між крайніми децильними групами щодо споживання продуктів харчування в натуральному вигляді становила 1,1-2,9 раза, у вартісному – 1,7-4,6 раза. Різниця між вартісними і натуральними показниками споживання децильних груп показує якісніший рівень споживання продуктів харчування у групах населення з вищими доходами. Проте різниця у споживанні є ще суттєвішою у крайніх групах населення за середньодушовими загальними доходами, зокрема по м'ясу вона становить 4,3, молоку – 6, фруктах – 17 разів. Слід відзначити також, що для підвищення тривалості життя та забезпечення здоров'я людини для України більшого значення набуває необхідний рівень споживання саме плодів і ягід порівняно з іншими видами продукції.

2. Споживання основних продуктів харчування на одну особу в Україні, кг за рік

Продукція	Рациональні норми	Мінімальні норми *	2011р.	2011 р., %	
				до раціональної норми	до мінімальної норми
М'ясо та м'ясопродукти	83	50	51,2	61,7	102,4
Молоко і молочні продукти	380	331	204,9	53,9	61,9
Яйця, шт.	290	224	310	106,9	138,4
Хліб і хлібопродукти	101	94	110,4	109,3	117,4
Картопля	124	99	139,3	112,3	140,7
Овочі та баштанні	161	105	162,8	101,1	155
Плоди, ягоди та виноград	90	66	52,6	58,4	79,7
Риба та рибопродукти	20	12	13,4	67	111,7
Цукор	38	26	38,5	101,3	148,1
Олія	13	7	13,7	105,4	195,7

* Розраховано на основі [12] за умов структури населення 2011 р.

Встановлено, що зростання вартості продовольчої частини споживчого кошика за останні 11 років більшою мірою зумовлене підвищенням цін на продукти харчування, ніж зростанням рівня споживання у натуральному вигляді. Розрахунки показують, що за вказаний період часу на один відсоток зростання споживання, наприклад, молока припадає 609% збільшення його вартості, овочів і баштанних – 505 %.

Характерною особливістю України як у минулому, так і на даному етапі розвитку є те, що значна частина виробленої сільськогосподарської продукції та продовольства у процесі руху до споживання оминає товарно-грошові відносини. Нерідко виробник і є безпосереднім споживачем власної виробленої продукції, яка за методикою Державної служби статистики України оцінюється за поточними ринковими цінами. В країнах із розвинутою економікою таке явище практично відсутнє. В Україні це зумовлено низьким рівнем спеціалізації виробництва та купівельної спроможності населення, особливо сільського, яке становить близько 31 % від загальної чисельності. Низький рівень зайнятості населення на селі й нижчий рівень заробітної плати (у 2012 р. її рівень був на 34 % нижчий, ніж у середньому по народному господарству) вимушено зумовив необхідність високого рівня самозабезпеченості сільського населення продуктами харчування (яєць – 70 %, картоплі – 84, овочів – 49, молока – 41, фруктів і ягід – 33,7 %).

Отже, особливістю ємності внутрішнього ринку в Україні з урахуванням реального платоспроможного попиту населення є те, що весь обсяг спожитої та використаної сільськогосподарської продукції і продовольства становить сукупну ємність внутрішнього споживання, що складається з двох частин: перша, яка проходить товарно-грошові відносини й становить ємність внутрішнього споживчого ринку, та друга – натуральна, яка лише перераховується за середніми ринковими цінами, але функціонує без грошової маси, яка б супроводжувала її товарний обіг.

Найбільший натуральний сегмент присутній у сукупній ємності внутрішнього споживання картоплі, овочів й молока, а найменше – зерна. Це зумовлено структурою виробництва за категоріями товаровиробників. Нині 97% картоплі, 86 – овочів і 78% молока виробляється в господарствах населення, а 78% зерна – у сільськогосподарських підприємствах.

Розрахунки показують, що ємність внутрішнього споживчого ринку зерна України для забезпечення мінімальних норм споживання за умов нормативних витрат кормів (зерна) для виробництва необхідної для споживання продукції тваринництва становить 31,3 млн т (на душу населення – 690 кг), а за умов раціональних норм – відповідно 40,6 млн т та 893 кг на 1 особу (табл. 3)¹.

¹ У 1910 р. виробництво зерна на душу населення дорівнювало 672 кг, у 2003 р. – 423 кг, у 2011 р. – 1249 кг

Фактична сукупна ємність внутрішнього споживання зерна у 2012 році становила 27,8 млн т, або на 3,5 млн т нижче порівняно

з розрахованою ємністю при мінімальних нормах. Останнє викликано недоспоживанням молока та молокопродуктів.

3. Ємність внутрішнього ринку зерна України при мінімальних і раціональних нормах споживання продуктів харчування з урахуванням нормативних витрат концентрованих кормів для виробництва тваринницької продукції

Показник	Мінімальні норми споживання при нормативних витратах кормів на 1 кг продукції (споживчий кошук)	Раціональні норми споживання харчування при нормативних витратах кормів на 1 кг продукції	Мінімальні норми при фактичних витратах кормів на 1 кг за 2012 рік (споживчий кошук)	Раціональні норми споживання харчування при фактичних витратах кормів на 1 кг за 2012 рік	Фактична ємність внутрішнього споживання зерна у 2012 році,
Потреба у фуражному зерні, кг на душу населення	451,3	646,6	575,8	825,8	325
Ємність ринку зерна, млн т	31,3	40,6	36,6	48,4	27,8
в т. ч. на душу населення, кг	689,2	893,4	806,2	1064,9	612

Джерело: Власні дослідження.

При цьому слід зазначити, що фактичні перевитрати кормів порівняно з нормативними становлять 28%. Тут мають місце захоплення біодобавками, що в багатьох випадках призводить до зниження якості.

Серед продуктів харчування на особливу увагу заслуговує дослідження ємності внут-

рішнього ринку картоплі, за виробництвом якої на душу населення Україна займає друге місце у світі (534 кг). Обсяг цієї продукції у сфері товарно-грошових відносин в Україні становить лише 23,7 %, а за їх межами – відповідно 76,3 %, в тому числі на годівлю тварин використовується 31,3 % (рис. 1).

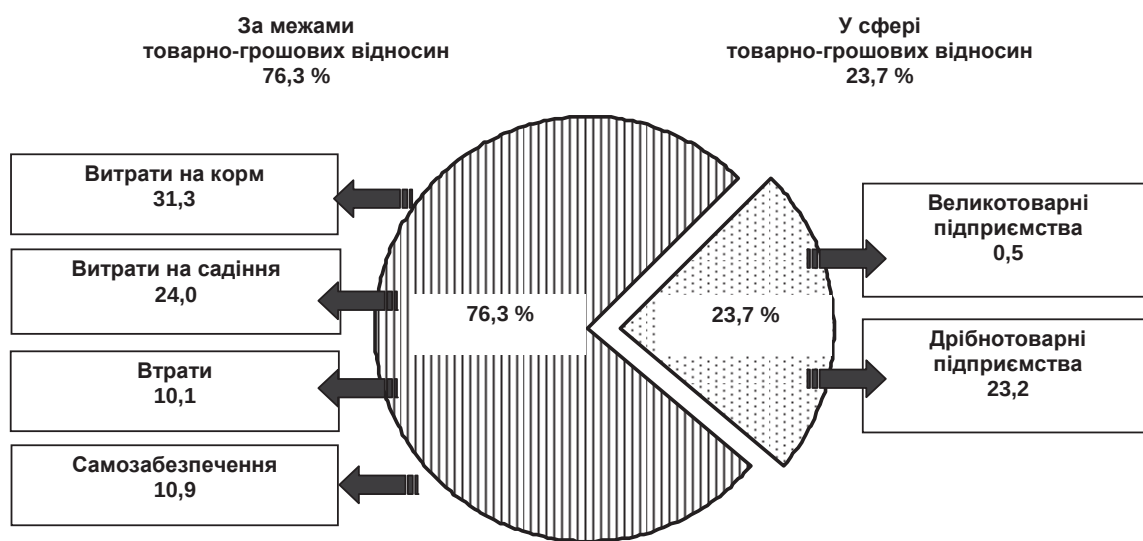

Рис. 1. Структура використання картоплі в Україні, %

Джерело: Власні дослідження.

Такі обсяги у 3,8 раза перевищують норми годівлі картоплею і в 2012 році становили 6931 тис. т. Характерно, що зі зменшенням поголів'я свиней у господарствах населення з 6 млн гол. у 1995 році до 4 млн гол. у 2012-му використання картоплі на корм збільшилося відповідно з 4,3 до 6,9 млн т.

Це має місце внаслідок незмінних обсягів виробництва та частки кормової картоплі при скороченні поголів'я свиней. Проте, на нашу думку, тут мають місце недоліки в обліку, але вони не змінюють загальної тенденції.

Слід відзначити, що така ситуація на ринку картоплі є вимушеною мірою й зумовлюється наступним:

низька купівельна спроможність населення, що спонукає до самозабезпечення нею;

відсутність альтернативних варіантів використання картоплі в особистих господарствах населення через нерозвиненість збутової кооперації, що спричиняє низьку товарність виробництва картоплі. В Україні у промислову переробку надходить лише 2% її валового збору, коли у США та Німеччині ці показники становлять відповідно 60 і 50%.

97 % обсягу виробництва картоплі забезпечується понад 5 млн дрібних розрізнених товаровиробників, які є також споживачами виробленої продукції;

ментально-психологічний фактор, адже в свідомості людей після потрясінь голодомору та повоєнних років закарбовано те, що картопля є страхуванням від голоду.

До негативних проявів цієї ситуації належить низька продуктивність праці й низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції, а також вимушені перевитрати картоплі на годівлю тварин, тому що так звану в народі кормову картоплю немає куди реалізувати. Такі значні перевитрати дорогих за вартістю поживної одиниці кормів є не чим іншим як годівлею „асигнаціями”. При цьому вартість кормової одиниці картоплі в 7 разів перевищує відповідну вартість зернових. Крім того, у зв'язку з відсутністю належних умов для зберігання картоплі втрати її становлять більше 10 %.

До позитивних проявів цього явища є те, що натуралізоване дрібне селянське господарство в умовах різноманітних негараздів було і ще залишається відокремленим об'єктом щодо забезпечення продуктами харчування своїх сімей та родини у містах і містечках та реалізації лишків на ринках. Підтвердженням цього є той факт, що починаючи з 1990 року по таких видах продовольства, як картопля, молоко, овочі, обсяги виробництва в особистих селянських господарствах не тільки не знизилися, але й зросли, що гарантувало забезпечення нижньої межі ємності внутрішнього продовольчого

споживання та самозайнятості сільського населення в умовах безробіття.

Усунення вказаних недоліків можливе через підвищення купівельної спроможності населення, перехід на великотоване спеціалізоване виробництво, розвиток збутової інфраструктури, що уможливить мінімізувати втрати, значно підвищити продуктивність праці й розширити товарно-грошові відносини. При наявності ефективного збуту надлишків виробленої продукції для виробництва крохмалю, біоетанолу є змога оптимізувати годівлю худоби, купувати раціональніші концентровані корми для годівлі тварин, а не годувати картоплею.

Особливість формування ємності внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції в Україні зумовлена ще й зміною співвідношення між цінами окремих видів продукції в часі, що яскраво простежується упродовж 1910-2011 років. Так, якщо у 1910 році співвідношення між ціною картоплі та пшениці дорівнювало 1:0,2, то у 2011 році. – 1:2. Тобто, відбулися десятикратні зміни у рівні на користь картоплі. Це зумовлено тим, що продуктивність праці у зерновому виробництві зросла незрівнянно значно швидшими темпами порівняно з галуззю картоплярства, де технологія виробництва в особистих селянських господарствах залишилася практично незмінною за сто років.

Визначення на основі результатів дослідження сукупної фактичної ємності внутрішнього попиту (по основних видах продовольства у вартісному виразі) без урахування безалкогольних напоїв і витрат на харчування поза домом показує, що у 2012 році вона становила 352 млрд грн (рис. 2), що на душу населення становить 7,7 тис. грн. За умов раціональних норм споживання продуктів харчування у 2012 році потенційна ємність внутрішнього продовольчого ринку була б 457 млрд грн, а на душу населення – 10 тис грн. Різниця між нормативними та фактичними даними становить 105 млрд грн, що є потенційними інвестиціями у вітчизняний агропромисловий комплекс, які можна залучити лише за рахунок харчування на рівні раціональних норм.

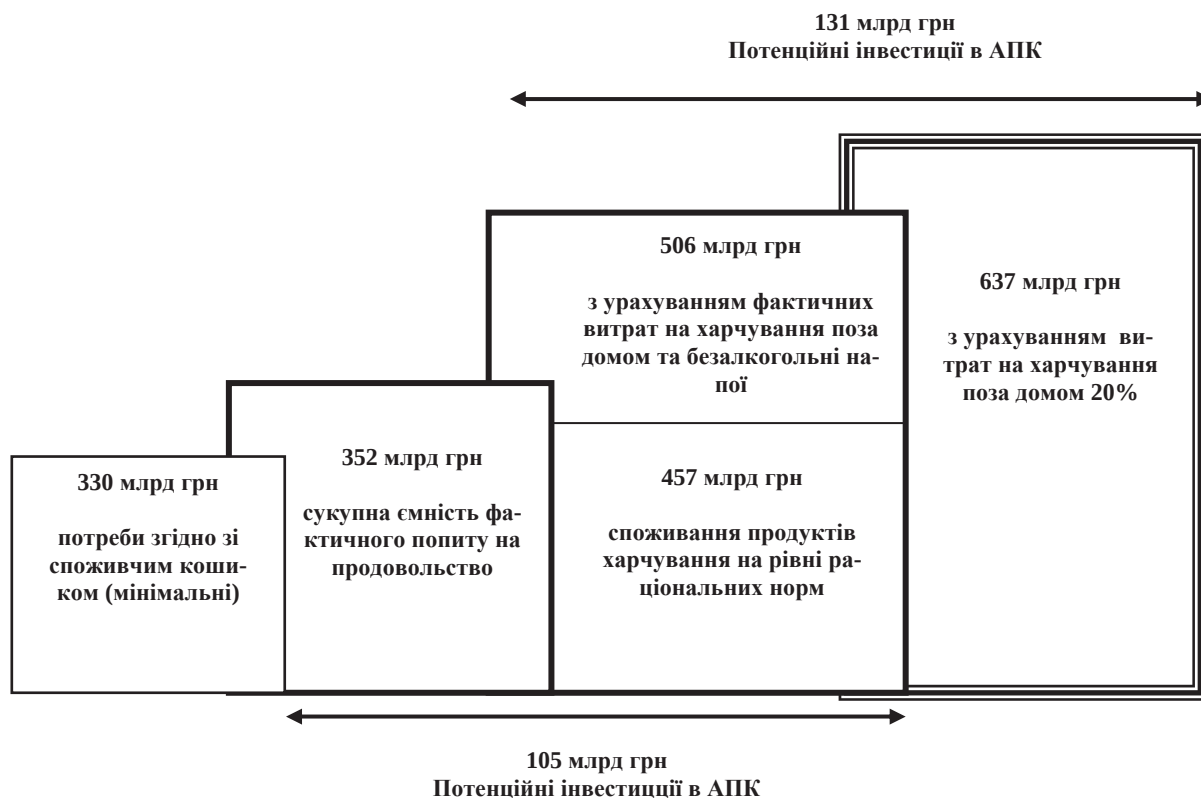

Рис. 2. Ємність внутрішнього продовольчого ринку України у 2012 році*

* Без урахування алкогольних напоїв.

Джерело: Власні дослідження.

Враховуючи вищенаведені розрахунки можна зробити висновок, що в умовах України, коли ще існує еластичність зв'язку між доходами населення й споживанням продуктів харчування, збільшення виробництва продукції можна досягти за рахунок підвищення купівельної спроможності населення. Збільшення ж виробництва продукції за рахунок дотацій без зниження її собівартості та без підвищення купівельної спроможності неможливе.

Розглянемо дану ситуацію з позиції створення валової доданої вартості у національній економіці країни й участі у цьому натурального і вартісного сегментів. Згідно з методикою побудови Системи національних рахунків валова додана вартість визначається як різниця між випуском продукції та проміжним споживанням. У свою чергу під випуском продукції розуміється вартість товарів і послуг, які виробляються в економіці та оцінюються за ринковими цінами, або цінами, еквівалентними ринковим. Проміжне споживання визначається як вартість товарів і послуг, які повністю використовуються в

процесі виробництва протягом звітного періоду.

Згідно з цією методикою виробництво та переробка сільськогосподарської продукції власними силами для власного кінцевого споживання є продуктивним видом діяльності й відповідно створює валову додану вартість, такою ж вважається праця, що виконується найманою домашньою робітницею. Проте всі домашні та побутові послуги, що виконуються членами сім'ї, зокрема придбання, приготування й зберігання їжі не визнаються діючою статистичною методологією продуктивним видом діяльності та її результати не збільшують валову додану вартість. Проте діяльність системи громадського харчування створює продукцію (випуск) і додаткову вартість. Їхні розміри та обсяги складових доданої вартості щорічно публікуються у статистичному збірнику Державної служби статистики України «Національні рахунки України».

Отже, за умов високої купівельної спроможності лише через організаційні зміни у життєвому устрої пересічного громадянина

відбувається кількаразове збільшення доданої вартості в національній економіці, що й має місце в країнах із високим рівнем середньодушових доходів.

Розглянемо ситуацію на прикладі приготування українського борщу за традиційною рецептурою, що включає набір овочів, м'яса, сметани та інших інгредієнтів, який у цілому складається з 18 позицій. Обрані продукти харчування були оцінені за споживчими цінами Державної служби статистики за відповідний період. Згідно з проведеними розрахунками для приготування в домашніх умовах 1 л борщу у вересні 2012 року необхідно було витратити 10 грн. Водночас вартість 1 л борщу у мережі кафе й ресторанів за цей же період часу коштувала значно більше, зокрема у м. Києві у ресторані «Українські страви» – у 19 разів, у мережі ресторанів «Швидко» – 5, у м. Дніпропетровську в ресторані «Козацька фортеця» – у 10 разів. Виходячи із зазначених даних, лише за умов зміни місця приготування та споживання одного й того ж продукту і відповідного рівня купівельної спроможності відбувається 5-20-ти разове зростання вартості створеної в закладах громадського харчування. Таким чином, виходячи з існуючої системи обліку при приготуванні й споживанні страв у системі громадського харчування враховується створена додана вартість, а в межах домогосподарств вона також створюється, проте не обліковується.

Отже, за умов переважного харчування населення України в домашніх умовах, що зумовлено певними традиціями та низькою купівельною спроможністю, в нашій країні лише за рахунок послуг підприємств громадського харчування існують значні резерви збільшення ємності внутрішнього ринку продовольства. Дослідженням встановлено, що за умов лише споживання продовольства у закладах громадського харчування на рівні країн Європи (20 %) ємність внутрішнього продовольчого ринку України за мінімальними підрахунками збільшується на 131 млрд грн. Тобто, за рахунок збільшення споживання до рівня раціональних норм і харчування поза домом у структурі витрат до 20% ємність внутрішнього продовольчого ринку збільшується на 236 млрд грн, що є

внутрішніми потенційними інвестиціями у сільське господарство, переробну промисловість та торгівлю, які можуть бути одержані за рахунок підвищення купівельної спроможності населення й розширення внутрішньої ємності ринку, а не шляхом дотування сільського господарства за рахунок бюджету.

При цьому слід відзначити, що такі можливості відсутні у країнах із розвиненою економікою, де зв'язок між доходами населення та цінами на продовольство нееластичний. У таких країнах підвищення купівельної спроможності населення не призведе до збільшення ємності внутрішнього споживчого ринку продовольства, тому що там уже існує повне забезпечення продовольством.

Належний платоспроможний попит значною мірою визначається рівнем заробітної плати населення, що є найбільш уживаним показником соціального забезпечення. В ході дослідження було визначено розмір заробітної плати, що передбачає врахування таких орієнтирів продовольчої безпеки держави: рівня продовольчого споживання згідно з нормами рекомендованими МОЗ, що забезпечує параметри продовольчої достатності, а також показники цінової та продовольчої доступності продуктів харчування. Методика визначення розміру заробітної плати передбачає врахування критерію продовольчої доступності по всьому раціону харчування, який визначається через частку витрат на продовольство у сімейному бюджеті. Враховуючи реальну ситуацію в Україні, запропоновано два варіанти. Перший передбачає можливість забезпечення споживання населенням України продуктів харчування на рівні раціональних норм за умов цінової ситуації на ринку продовольства у 2012 році й їхню питому вагу в загальних витратах при такому рівні харчування. Згідно з розрахунками на основі розробленого методичного підходу частка витрат на харчування за умов споживання на рівні раціональних норм, включаючи витрати на харчування поза домом, становить 25,1%. Слід зазначити, що за критеріями продовольчої безпеки витрати на харчування повинні бути не більше третини сімейного бюджету [9]. Проведені розрахунки ґрунтувалися на іс-

нуючому співвідношенні між рівнем заробітної плати та сукупним доходом із розрахунку на одну особу, яке становило 1,8 раза. Враховуючи вищевикладені параметри, за

умов 2012 року розмір заробітної плати повинен становити 7713 грн на одну особу за місяць (табл. 4).

4. Визначення розміру заробітної плати, яка забезпечить ємність внутрішнього споживчого ринку продовольства на рівні раціональних норм із урахуванням питомої ваги витрат на продовольство (25 %) (за умов 2012 року)

Показник	За умов споживання населенням продуктів харчування на рівні раціональних норм і витрат на харчування поза домом		З урахуванням питомої ваги витрат на харчування на рівні Німеччини
	фактичний рівень	на рівні країн Європи	
Рівень споживання, кг:			
м'ясо і м'ясопродукти	83		96
молоко і молокопродукти	380		460
фрукти, ягоди, виноград	90		97
Питома вага витрат на харчування поза домом у структурі витрат на харчування, %	3,4	20	20
Питома вага сукупних витрат на харчування у структурі сукупних витрат, %	25,1	25,1	9,8
Необхідний розмір заробітної плати в Україні, грн	7713	10976	23411

Примітка: Фактичний розмір заробітної плати в Україні за 2012 р. – 3026 грн.

Джерело: Власні дослідження.

Зазначимо, що в умовах суттєвого розширення населення за доходами як це має місце в Україні, підвищення заробітної плати категоріям із високими доходами не призведе до збільшення ємності внутрішнього ринку продовольства.

У другому варіанті, крім вищезазначених умов, передбачено врахування ще й частки витрат на харчування поза домом на рівні європейських країн (20%). Згідно з розрахунками рівень заробітної плати становитиме 10976 грн. або 1374 дол. На перший погляд цей розмір є досить значним і для нас він є орієнтиром, проте цей рівень уже досягнуто у країнах Європи (США – 4400, Німеччина – 3355, Франція – 2689 дол.). За умов прагнення України ввійти в Європейське співтовариство структура та рівень споживання мають бути адаптовані до рівня розвинутих країн, що можна досягти через підвищення продуктивності праці.

Висновки. Для розв'язання висвітлених проблем ємності внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства на сучасному етапі доцільно здійснювати наступне:

систематично досліджувати ємність внутрішнього ринку, що дасть можливість своєчасно концептуально уточнювати позиції щодо наболілої проблеми державного

дотування сільського господарства за рахунок бюджету. Досягнення населенням України купівельної спроможності на рівні, що забезпечуватиме раціональні норми харчування, а це, в свою чергу, підвищить ємність внутрішнього ринку, сприятиме зростанню внутрішніх інвестицій в АПК країни, та послабить гостроту проблеми державної підтримки за рахунок бюджету, особливо в умовах нових вимог Міжнародного валютного фонду щодо зниження дотацій для сільського господарства. Крім того, вважаємо, що розподіл коштів через споживачів, які є об'єктивнішим в запитах до продукції, що ними купується, є більш раціональним;

досліджувати причинно-наслідкову сутність з метою поступового усунення існуючої значної частки натурального споживання окремих продуктів харчування в Україні, яка нині, з одного боку, забезпечує велику стійкість (живучість) у кризових ситуаціях розвитку сільського господарства, а з іншого – значно гальмує продуктивність праці;

створювати умови щодо переведення виробництва, наприклад картоплі, з особистих селянських господарств у спеціалізовані господарства, розвитку обслуговуючої кооперації та організації ефективного збуту, що зумовить використання залишків картоплі

не на годівлю тварин, а на переробку на крохмаль, спирт, біоетанол тощо;

– підвищувати рівень продовольчої й цінової доступності продуктів харчування в Україні через розробку та запровадження адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення, що послабить тиск на державний бюджет і зменшить диференціацію в

рівнях споживання населенням продуктів харчування;

– економічно сприяти подовженню ланцюга в процесі споживання продуктів за рахунок харчування поза домом, що дасть змогу збільшити ємність внутрішнього ринку і додану вартість у середині країни та підвищить продуктивність праці.

Список використаних джерел

1. Ревенко А. Україна в світових координатах людського розвитку: тупцювання на місці / А. Ревенко // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – № 11. – С. 7.
2. Шпичак О.М. Економічні проблеми виробництва біопалива в контексті продовольчої безпеки України : міжнародна конференція, присвячена 110-річчю НАУ ["Біоресурси планети: соціальні, біологічні, продовольчі та енергетичні проблеми"], (Київ, 2008 р.) / О.М. Шпичак. – К. : [б.в.], 2008. – С. 92-97.
3. Шпичак О.М. Економіко-організаційні проблеми якості сільськогосподарської продукції та продовольства / О. Шпичак // Економіка АПК. – 2010. – № 11 (193). – С. 51-59.
4. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практ. посіб. / [В.М. Алексійчук та ін.] ; за ред. П.Т. Саблука. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2000. – 556 с.
5. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдаван Л.В. та ін.]; за ред. Б.Й. Пасхавера. – К.: НАН України; Ін-т екон. та прогноз., 2009. – 432 с.
6. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання: моногр. ; за ред. Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 380 с.
7. Гойчук О.І. Продовольча безпека / О. Гойчук. – Житомир : Полісся, 2004. – 348 с.
8. Ушачев И.Г. Концептуальные основы обеспечения продовольственной безопасности России / И. Ушачев. – М.: ГНУ ВНИИЭСХ, 2008. – 124 с.
9. Тринько Р.І. Продовольча безпека країни: стан та перспективи зміцнення: моногр. / [Тринько Р. І. (кер. авт. кол.) та ін.]; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Ль.: ЛьвДУВС, 2011. – 304 с.
10. Кузнецова Л.В. Емкость рынка продуктов питания / Л. Кузнецова. – М.: Центр «Маркетинг», 2005. – 158 с.
11. C. Clare Hinrichs. Regionalizing food security? Imperatives, intersections and contestations in a post-9/11 world / Hinrichs C. // Journal of Rural Studies. – № 29. – January 2013. – P. 7–18.
12. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р., № 656 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=656-2000-%EF>

Стаття надійшла до редакції 22.05.2013 р.

* * *

Новини АПК

Поглиблення співпраці у сфері сільського господарства із США

Україна та США готові поглиблювати співпрацю у сфері сільського господарства. Про це на зустрічі із заступником Міністра сільського господарства США з питань фермерства та закордонної сільськогосподарської служби Дарсі Веттер під час робочої поїздки до Сполучених Штатів Америки домовлявся Міністр аграрної політики та продовольства України Микола Присяжнюк.

«Щорічно товарообіг сільгосппродукції між Україною та США збільшується. Лише в 2012 році він зріс на 120 млн дол. порівняно з 2011-м. Така ж позитивна тенденція зберігається і протягом перших місяців поточного року. Україна успішно продає на американський ринок м'яса, олію, шоколад, вироби з зерна і хлібних злаків тощо. Проте ми зацікавлені в розширенні присутності вітчизняної продукції», – повідомив він.

Українська сторона зацікавлена у вивченні досвіду США у веденні молочної галузі та державної підтримки виробників молока, а також створенні спільних підприємств із вироблення продукції тваринництва, в імпорті з США племінних ресурсів, зокрема спермопродукції, бугаїв та ембріонів ВРХ молочних і м'ясних порід.

Заступник Міністра сільського господарства США з питань фермерства та закордонної сільськогосподарської служби Дарсі Веттер висловила інтерес до співпраці в галузі розвитку та впровадження технологій в аграрному секторі, зокрема у виробництві біоетанолу та насінництва. Крім того, під час зустрічі йшлося також про отримання Україною дозволу експортувати кукурудзу та пшеницю до США.

Джерело: Прес-служба Мінагрополітики України